

Täysistunto

Torstai 17.11.2022 klo 16.00—18.09

9. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveysalan yhdistysten ja säätiöiden rahoituksesta

Hallituksen esitys HE 269/2022 vp

Lähetekeskustelu

Puhemies Matti Vanhanen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 9. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Lähetekeskusteluun varataan tässä vaiheessa enintään 30 minuuttia. — Keskustelu, ministeri Sarkkinen.

Asian käsittelyssä noudatettiin aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja.

Keskustelu

17.52 **Sosiaali- ja terveysministeri Hanna Sarkkinen** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki sosiaali- ja terveysalan yhdistysten ja säätiöiden rahoituksesta. Lakiehdotus kytkeytyy laajemmin rahoitusmalliuudistukseen tähtäävään arpajaislain muuttamiseen, missä muun muassa on valmisteltu kumottavaksi laissa tällä hetkellä olevaa valtionavustuksiin liittyvää erityissääntelyä. Rahoitusmalliuudistuksessa sektorikohtaiset puitelait täydentävät osaltaan uutta sääntelykokonaisuutta. Tämä hallituksen esitys on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä sektorikohtaisena puitelakina.

Veikkaus Oy:n tuotto on ehdotettu tuloutettavaksi 1.1.2024 alkaen yleiskatteellisenä valtion tulotilille, josta se siirtyy osaksi yleiskatteellista kehysrahoitusta. Uudessa rahoitusmallissa katkaistaan yhteys arpajaislaissa säädettyjen yksilöityjen käyttötarkoitusten väliltä.

Veikkaus Oy:n rahapelitoiminnan tuotot ovat alentuneet vuodesta 2020 alkaen jopa noin 30 prosenttia aiemmista vuosista, minkä seurauksena on selvitetty vaihtoehtoisia tulevaisuuden rahoitusmalleja sosiaali- ja terveysministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön aiemmin veikkausvoittovaroin rahoittamien toimintojen rahoittamiseksi. Rahapelituottojen alenemista on kompensoitu vuosina 2020—2022 aikana eri tavoin, kuten budjettivaroin ja arpajaisveroa tilapäisesti alentamalla.

Sosiaali- ja terveysalan yhdistysten ja säätiöiden rahoitus on Suomessa keskeisesti julkisen sektorin varassa. Valtion talousarvion momentilta myönnetään valtionavustuksia terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen eli niin sanottuja STEA-avustuksia, jotka ovat suurimmalle osalle alan yhdistyksistä ja säätiöistä merkittävin rahoituksen lähde. Terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen myönnettävillä avustuksilla rahoitetaan valtakunnallisia, alueellisia ja paikallisia yhdistyksiä ja säätiöitä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 125/2022 vp

Valtion talousarviossa käytettävissä oleva määräraha terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen on vuonna 2022 yhteensä 362,4 miljoonaa euroa. Valtionavustuksia on myönnetty yhteensä 784 hakijalle, 1 778 avustuskohteeseen. Käytettävissä oleva määräraha määritellään jatkossa siis valtion talousarviosta, irrallaan Veikkauksen tuotoista. Yhdistyksille ja säätiöille myönnettävien avustusten kokonaismäärä voi uudessa mallissa joko nousta, pysyä samana tai alentua verrattuna nykytasoon riippuen päätöksistä.

Eri sektoreiden rahoitustasosta on sovittu niin parlamentaarisesti kuin hallituksen vahvistamassa julkisen talouden suunnitelmassa vuoteen 2026 asti, mikä osaltaan turvaa rahoituksen riittävyyttä rahoitusmalliuudistuksen voimaantulon jälkeisille vuosille. Vuoden 2023 valtion talousarvioesityksessä terveyden ja sosiaaliseen hyvinvointiin myönnettäviin valtionavustuksiin esitetty määräraha on yhteensä 373,6 miljoonaa euroa.

Tällä hetkellä voimassa olevaan arpajaislakiin liittyy tiettyjä valtionavustuksiin ja toimintaan liittyviä erityissäännöksiä, joiden säilyttäminen laintasoisena sääntelynä on sosiaali- ja terveysministeriön sektorin osalta arvioitu tärkeäksi. Näihin kuuluu sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustusasioden neuvottelukunnasta säätäminen, viranomaisten toimivaltaan liittyvää sääntelyä, Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskukseen, STEAan, liittyvää sääntelyä sekä valtionavustuksen määrään liittyvää sääntelyä.

Valtionavustuslakia sovelletaan yleislakina niiltä osin kuin tässä laissa ei ehdoteta säädettäväksi siitä poikkeavasti. Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan samanaikaisesti rahoitusmalliuudistukseen tähtäävän arpajaislain muutoksen kanssa 1.1.2024.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Ja edustaja Werning.

17.56 Paula Werning sd: Arvoisa puhemies! Nyt käsittelyssä oleva hallituksen esitys on ensiarvoisen merkityksellinen, sillä tällä sektorilailla varmistetaan arpajaislaissa kumottujen säännösten laintasaisuus jatkossakin koskien sote-järjestöjen rahoitusta. Tämä on osa rahoitusmalliuudistusta, jossa Veikkauksen tuotto siirretään yleiskatteiseksi budjettiin. Järjestöjen roolia osana tulevaisuuden sote-palveluiden tuottajia ei voida vähätellä, ja pidänkin erityisen tärkeänä, että varmistetaan järjestöjen rahoitus budjetista myös tilanteessa, jolloin pelituotot vähenevät. Tämä hallituksen esitys vastaa järjestökentän huutoon tuoden kolmannelle sektorille juuri sitä rahoituksen ennakoitavuutta ja pitkäjänteisyyttä järjestöjen rahoitukseen, mitä kentältä onkin peräänkuulutettu. Itse ajattelen niin, että tässä vallitsevassa tilanteessa ja sote-palveluiden muutoksien tuulissa on koko sote-kentän, siis kaikkien toimijoiden, sekä kansalaisten etu, että järjestötoiminnan edellytykset turvataan.

Arvoisa puhemies! Suomessa on arviolta noin 10 000 rekisteröityä sosiaali- ja terveysalan yhdistystä ja säätiötä. Yhdistykset jaotellaan yleensä valtakunnallisiin, alueellisiin ja paikallisiin yhdistyksiin. Paikallisyhdistykset muodostavat suurimman toimijajoukon. Päätoimialat, joihin yhdistykset ja säätiöt voidaan karkeasti luokitella, ovat kansanterveys, lastensuojelu, vammaisasiat, vanhustenhuolto, päihdeasiat ja muut asiat — kaikki äärettömän merkityksellisiä ja tärkeitä.

Kansalaisjärjestöjen toiminnassa erityistä huomiota on kiinnitetty niiden yleishyödylliseen luonteeseen ja niiden tuottamiin yhteiskunnallisiin suoriin ja epäsuoriin hyötyihin. Toiminnallaan kansalaisjärjestöt kartuttavat yhteiskunnan aineellista ja henkistä sekä sosiaalista pääomaa. Kansalaisjärjestöjen organisoima tai ylläpitämä toiminta on monilla aloilla laajentunut laaja-alaiseksi vertaistoiminnaksi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 125/2022 vp

Sote-järjestöjen toiminnalla on erilaisia yhteyksiä julkiseen sosiaali- ja terveydenhuoltoon. Niiden omaehtoinen yleishyödyllinen toiminta auttaa ja tukee etenkin yhteiskunnassa haavoittuvimmassa asemassa olevia ihmisiä monimuotoisesti ihmisten omista lähtökohdista käsin ja sitten tiivistää olennaisesti yhteiskunnan tukiverkkoa. Osa yhdistyksistä ja säätiöistä toimii myös markkinaehtoisten palveluiden tuottajina. Palvelutuotannossa korostuvat etenkin ne sosiaalipalvelut, jotka eivät ole taloudellisesti kiinnostavia voittoja tavoitteleville toimijoille.

Järjestötyöllä on Suomessa pitkä historia. Ensimmäiset sosiaali- ja terveysalan yhdistykset perustettiin jo 1800-luvulla. 1900-luvulla hyväntekeväisyysjärjestöjen toiminta organisoitui moderniksi keskusjärjestötoiminnaksi ja kansalaisten omaehtoiseksi vaikuttamiseksi ja vapaaehtoistoiminnaksi. Monet nykyisin itsestäänselvyytenä pidetyt julkisen sektorin palvelut ovat aikoinaan syntyneet sosiaali- ja terveysjärjestöjen kehittämistä ja tuottamista. Nyt on meidän aikamme varmistaa se, että tämä vahva järjestökenttä toimii jatkossakin yhtä vahvana kuin tähänkin asti on toiminut.

Yhdistyksillä ja säätiöillä on tärkeä rooli hyvinvoinnin, terveyden ja osallisuuden edistämiseksi, sillä niiden kautta ihmisillä on mahdollisuus olla aktiivisia, osallistua yhteiskunnan toimintaan, vapaaehtoistyöhön ja erilaisiin harrastuksiin. Yhdistystoiminta antaa yhteiskunnallisia vaikuttamismahdollisuuksia myös niille ihmisille, joiden ääni ei muuten kuulu tai kuuluu liian heikosti. Yhdistysten vahvuutena on ollut auttavainen ihmisten arjen tuntemus, jolloin toimintaa on nopeasti voitu muokata ihmisten muuttuvien tarpeiden mukaiseksi ja niihin sopivaksi. Esimerkiksi koronapandemian aika osoitti meille jokaiselle sen, kuinka suuri merkitys järjestötoiminnalla oli etenkin heikoimmassa asemassa olevien ihmisten tukemisessa ja auttamisessa. Heidän tilanteensa saatiin myös laajempaan tietoisuuteen.

Arvoisa puhemies! Arvoisa ministeri, pidän tätä hallituksen esitystä erittäin kannatettavana ja uskon, että myös järjestökenttä yhtyy tähän lakiin mielellään. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitos. — Edustaja Semi.

18.01 Matti Semi vas: Kiitos, arvoisa herra puhemies! Sen verran muistelen vanhoja päätöksiä ja vanhaa aikaa, että veikkausvoittovarot oli suunnattu yksistään urheilulle. Sitten, kun näitä muutoksia on vuosien varrella on tehty, urheiluväkeen liittyvät urheiluvaikuttajat ja hallintoelimet ovat kritisoineet näitä muutoksia sillä tavalla, että on tavallaan tultu urheilun potille. Mutta kyllä näen, että muutoksessa, mitä tässä tehdään, mennään ihan oikeaan suuntaan. Ne ovat kuitenkin meidän kaikkien yhteisesti tuottamia varoja sinne Veikkauksen suuntaan, ja niillä on hyvä kaikkia järjestöjä lähteä tukemaan ja antaa tuki muillekin järjestöille ja tukea sitä toimintaa, koska kansalaistoiminta on erittäin tärkeä osa meidän yhteiskunnan palveluita. Näitä rahoja on hyvä jakaa näin päin. — Kiitos.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.